

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมไทยตั้งแต่ครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณะทูตเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ จนมาถึงปัจจุบันนี้ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานทางความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตมีผลต่อวัฒนธรรมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางในการอบรมสั่งสอนฝึกฝนอบรมพุทธศาสนิกชนให้เป็นคนดีโดยใช้พุทธศาสนาช่วยพัฒนาจิตใจ จึงทำให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมานาน วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ชาวไทยประมาณร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย แต่จากสภาพสังคมปัจจุบันได้มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายหลายประการ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาด้านอื่นๆ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นมาทำให้พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยเกิดความวิตกกังวลทุกข์กายทุกข์ใจ จึงหันมาสนใจหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนามากขึ้นเพื่อนำหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาดังกล่าว และเพื่อต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความดี

พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นหนึ่งในบริษัท 4 ได้แก่ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา พระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้นำทางปัญญาของชาวพุทธ นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การศึกษาพระธรรมวินัย ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชน สอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2550:4) ได้กล่าวไว้ว่า วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญแก่ประชาชนและสังคมมาตลอดไม่ว่าจะเป็นแหล่งให้การศึกษา การอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินความ การให้คำแนะนำสั่งสอนและปรึกษา สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด

ต่อมาบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลงตามสภาพความเจริญและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบกิจกรรมบางอย่างที่วัดเคยมีบทบาทออกไป เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่รับเอาอารยธรรมทางตะวันตกมากขึ้น กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดลดลงไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและพระสงฆ์กับประชาชนก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัดและกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาน้อยลง มีผลให้คุณธรรมจริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับมีวัดหลายแห่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัดภูมิการก่อสร้างที่ใหญ่โต สวยงาม ใช้งบประมาณจำนวนมากทำให้เกิดความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพชุมชน เศรษฐกิจและการใช้งาน เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของวัด มุ่งหารายได้เข้าวัดมากเกินไป พระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งการปฏิบัติและเผยแผ่แก่ประชาชน ทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีความเห็นการ เพื่อให้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง คือ วัด พระสงฆ์ ตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชน ได้มีการฟื้นฟู พัฒนา กำหนดแนวทางดำเนินกิจการพระศาสนา ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมและช่วยชี้แนวทางที่ถูกต้อง และการที่พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ที่มีความรู้ ความสามารถ ในการอบรมแนะนำพร้าสอนให้ประชาชน ได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกต้องนั้นมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธานั้นพระพุทเจ้าทรงได้มอบหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธานกับพระสงฆ์ให้แพร่หลายมั่นคงดังพระพุทเจ้าตรัสของพระพุทเจ้าว่า พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : 39)

“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้ว จากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธุลี คือกิเลสในจกษณ้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม ย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคม เพื่อแสดงธรรม”

ส่วน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2544 : 36-37) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งหลักคำสอนและหลักประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนานั้น มีการศึกษาและปฏิบัติเป็นลำดับเป็นขั้นตอน เพื่อการอยู่โดยสงบสุข และการขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้นไปสู่อริยชนหรือผู้ประเสริฐ โดยมนุษย์จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือเป็นผู้มีปัญญาได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง สามารถเรียนรู้ฝึกฝน และพัฒนาตนเองจนเกิดประโยชน์สูงสุด

การศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด จึงมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอันเนื่องด้วยการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวเสนอแนะในสิ่งที่เห็นว่าเป็นปัญหาของส่วนรวมทั้งทางโลกและทางธรรม ที่จะต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้อง การที่พระสงฆ์ได้แสดงความคิดเห็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์การบ้านเมืองมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด หรือในฐานะนักเผยแผ่ที่มีความจำเป็นในการแสดงบทบาทเพื่อชี้แนะทางออกให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ได้มองเห็นปัญหาและแก้ไขด้วยความชอบธรรม

1.2 ความสำคัญของปัญหา

จากการที่สังคมในยุคปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมแห่งยุคข้อมูลข่าวสารและการติดต่อที่รวดเร็ว พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นบุคลากรทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในสามของประเทศไทย บทบาทหน้าที่ประการหนึ่งของพระสงฆ์คือการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนให้เข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนและนำไปปฏิบัติกรตาม การที่พระสงฆ์ในประเทศไทยจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพได้นั้นประเด็นสำคัญอยู่ที่การแสวงหาความรู้ของพระสงฆ์ได้มีการเรียนรู้มาจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ ในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งพระสงฆ์ในประเทศไทยยัง ได้มีหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีมีการสอบวัดผลเป็นประจำทุกปี

นอกจากนั้นพระภิกษุสงฆ์ยัง ได้มีมหาวิทยาลัยของสงฆ์เป็นจำนวน 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอกการแสวงหาความรู้ของพระสงฆ์ไทยจึงมีหลากหลายและจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ระดับหนึ่งว่าพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยนั้นมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีโดยส่วนมาก แต่การที่จะนำความรู้ภายใน (Tacit knowledge) ที่มีลักษณะของความรู้ที่อยู่ภายในส่วนตัวของแต่ละบุคคลนำมาสร้างความรู้ใหม่หรือประยุกต์เพื่อนำมาเผยแผ่ให้สอดคล้องกับยุคสมัยได้อย่างไร

พระสงฆ์เป็นจำนวนมากยังขาดกระบวนการบริหารจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวของพระสงฆ์เองนำมาสร้างองค์ความรู้ จัดเก็บความรู้ และถ่ายทอดเผยแผ่สั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนให้สามารถเข้าใจได้ จะทำอย่างไรที่จะนำเอาความรู้ภายในให้เป็นลักษณะความรู้ชัดเจน (explicit knowledge) มีความเป็นระบบ สามารถแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำมาเผยแผ่ได้อย่างง่ายและถูกต้อง การจัดการความรู้ของคณะสงฆ์ไทยจึงน่าจะยังมีปัญหาอยู่ในบางประการจะทำไมจึงให้กระบวนการจัดการความรู้ในนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้และสร้างความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

ภายใต้กรอบของหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ที่เป็นความรู้แฝงนำมาเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ เรื่องดังกล่าวได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานิมิต ลิขรสวณฺโณ (2545) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ในปัจจุบันนี้ปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประการหนึ่งนั้น คือการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ในการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอและถูกวิธีเพราะส่วนมากยังยึดธรรมเนียมนิยมแบบเก่า คือเทศน์ตามคัมภีร์ เป็นการเทศน์ตามแบบพิธีกรรม นับว่าไม่เกิดผลเท่าที่ควร แม้จะมีพระนักเทศน์แบบใหม่ คือ เทศน์แบบปฏิภาณโวหารอยู่บ้าง ส่วนใหญ่ก็ยังขาดความรู้ทักษะและประสบการณ์ ในการใช้ภาษา ที่จะสื่อความหมายของหลักธรรมต่อสาธารณชน ใช้ศัพท์ภาษายากแก่การเข้าใจของประชาชน ขาดการกำหนดหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ไม่มีการวิเคราะห์ผู้ฟังซึ่งเป็นเป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บางทีนิทานหรือตัวอย่างที่นำมาประกอบในการเทศน์หรือบรรยาย ไม่ค่อยเหมาะกับกาลสมัย ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับสังคมในยุคปัจจุบันได้ เมื่อผู้เผยแผ่ไม่ปรับปรุงแก้ไขเทคนิควิธีการเทศน์ ไม่ประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคมหรือวิถีชีวิตในยุคปัจจุบัน การเผยแผ่หลักธรรมจึงไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นเรื่องที่ไกลตัวทำให้คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจต่อพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนในศาสนามาน้อยมาก แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพและสถานภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนารวมถึงการอบรมพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และประกอบกับตามกฎหมายมหาชน ฉบับที่ 15 (พ.ศ.2535) ข้อที่ 4 ได้กล่าวถึงกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 6 ด้าน ดังนี้ (1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม หรือการปกครอง (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) การสาธารณูปการ และ (6) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2545:15) จะเห็นได้ว่าบทบาทภารกิจที่เป็นกิจการของคณะสงฆ์ในข้อที่ 4 ว่าด้วยเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญมากแต่จะทำอย่างไรให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีต้นแบบกระบวนการ การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพในการนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในตัวของพระภิกษุสงฆ์และอยู่ในสถาบันพระพุทธศาสนา นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่และนำออกมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนได้ได้มากที่สุด

ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่า ประชาชนพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้รู้จัก เข้าใจ และเข้าถึงหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถนำหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่นศรัทธา

โดยพร้อมที่จะทำนุบำรุงอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงดำรงอยู่คู่ชาติไทยได้อย่างยั่งยืน เพราะการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในรูปแบบการประกาศหลักพระธรรมคำสั่งสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้าที่หลากหลายวิธี เช่น วิธีการเผยแผ่แบบพระธรรมทูตที่นำหลักธรรมะ ไปสู่ประชาชนถึงถิ่นที่อยู่ วิธีการเผยแผ่ในฐานะพระนักเทศน์ที่แสดงธรรมสั่งสอนประชาชนในพิธีบำเพ็ญบุญกุศลทั่วไป เป็นต้น

ในการนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนส่งเสริมและตระหนักถึงความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่รับสนองงานคณะสงฆ์และพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ได้จัดตั้งงบประมาณอุดหนุนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องมา โดยจัดตั้งเป็นโครงการอุดหนุนตามรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่พระสงฆ์ดำเนินการอยู่

ดังนั้น พระภิกษุบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาฝึกอบรม จึงมีทั้งพระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ รวมถึงพระจริยานิเทศพระปริยัตินิเทศ และครูสอนพระปริยัติธรรมทุกแผนก ซึ่งต่างรูปต่างๆ ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทและหน้าที่ของตนประจำอยู่ในภูมิภาคต่างๆ โดยมีลักษณะเฉพาะไม่เป็นเอกภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนากิจการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา พัฒนากิจการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่

พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมาย ให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

ระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดให้มีศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลและพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งส่วนกลางและประจำจังหวัด สำหรับเป็นแนวทางขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในเชิงรุกมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาและอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนผู้ได้รับการเผยแผ่

ในเบื้องต้นทำให้พบว่าพระสงฆ์ในประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการที่จะนำความรู้ที่เป็นนามธรรมมาเผยแผ่ให้เป็นรูปธรรม เพราะเหตุว่าประเทศไทยมีจำนวนพระสงฆ์ที่สังกัดมหานิกาย และธรรมยุต จำนวน 289,131 รูป (ที่มา: ข้อมูลพระภิกษุ, จากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556)

จะเห็นว่าพระสงฆ์ในประเทศไทยมีมาก แต่พระภิกษุสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสู่พุทธศาสนิกชนยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรในประเทศไทยมีประชากร 65,926,261 คน และเป็นพุทธศาสนิกชน 61,561,933 คน (ที่มา : ประเทศไทยมีประชากร, พุทธศาสนิกชน รายงานผลล่วงหน้า สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ) จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาว่าสาเหตุใดพระสงฆ์ในประเทศไทยส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจในทางพระพุทธศาสนาแต่พระภิกษุสงฆ์อีกจำนวนมากยังขาดการแสวงหาความรู้ หรือที่มีความรู้อยู่แล้วไม่สามารถนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาถ่ายทอดเผยแผ่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ร่วมกันและเข้าใจได้ จากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะมีปัญหาในบางประการที่ทำให้พระสงฆ์ไทยยังไม่สามารถนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในทางพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการบริหารจัดการภายในองค์กรของพระสงฆ์เองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย เพื่อที่จะนำตัวความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระสงฆ์ในประเทศไทย

การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการในการต่อยอดองค์ความรู้ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ดี เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดต่อไป

1.3 ปัญหาการวิจัย

ต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย มีลักษณะเป็นอย่างไร

1.4 วัตถุประสงค์

ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การแสวงหาความรู้ด้านหลักการวิจัยเชิงประจักษ์ เพื่อสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการองค์การให้มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการที่ดีควรเป็นอย่างไร ในภารกิจของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยแบ่งประเด็นในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย
2. ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยมีขอบเขต ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัยวิจัย

ด้านพื้นที่การศึกษาลักษณะของกระบวนการบริหารจัดการและปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยเลือกจากศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ซึ่งเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีผลงานดีเด่น ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยเฉพาะศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ภูมิภาคละ 1 ศูนย์ ดังนี้

1. ภาคเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเชียงใหม่
2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครราชสีมา
3. ภาคกลาง ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนนทบุรี
4. ภาคใต้ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดกระบวนการการบริหารจัดการ แนวคิดองค์การ การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางสังคม และเสนอต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย

1.5.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ได้แก่

1. ส่วนผู้บริหารระดับสูงของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 1 คน

2. ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ประกอบไปด้วย

1. เจ้าคณะจังหวัดหรือผู้ที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ จำนวน 1 รูป

2. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จำนวน 1 ท่าน

3. นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 ท่าน

3. ระดับบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด คือ พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

1. พระบัณฑิต จำนวน 1 รูป

1.6 ระยะเวลาในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการดำเนินการ 2 ปี คือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2558 - เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการเสนอต้นแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผลที่ได้จาก

การศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาองค์กรในด้านต่างๆ และการศึกษาดังกล่าวยังสามารถจำแนกประโยชน์อื่นๆ ได้ คือ

1. เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งส่งผลถึงลักษณะรูปแบบองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

2. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการองค์การ ทั้งในส่วนบุคคล การกำหนดนโยบาย เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์การที่มีประสิทธิภาพที่ดีมากขึ้น

3. ทำให้เกิดแนวคิด และมุมมองใหม่ๆ ด้านรูปแบบองค์กรและการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

1.8 นิยามศัพท์

การบริหารจัดการ หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมในการบริหารจัดการศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นตัวอย่างการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หมายถึง สำนักงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในส่วนภูมิภาค และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการจังหวัด

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ นำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้น ไปประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เป็นต้น เกิดความสงบสุขทั้งชาติปัจจุบันและภพหน้า จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยยึดเอาอุดมคติ อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้

บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์

พระปริยัตินันทะ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
และครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา